

boek besprekingen

Herman
Meddens

EEN TAALWETENSCHAPPER EN MOEDERTAALONDERWIJS

Taalgebruik en taalwetenschap is een overzichtelijk en goed leesbaar boek. Het wijkt af van andere inleidingen tot de algemene taalwetenschap omdat 'onderzoek van verbale communicatie' wordt ingeleid. Hiermee is in essentie het belang van deze inleiding voor het moedertaalonderwijs gegeven, aangezien het moedertaalonderwijs zich steeds meer ontwikkelen wil (dankzij een bepaalde politiek-emancipatorische visie) tot onderwijs in verbale communicatie.

De auteur schreef zijn boek voor studenten aan universiteiten en hbo-instellingen, en voor 'alle anderen' die (hernieuwd) kennis willen maken met de taalwetenschap. Deze doelgroep blijkt ook duidelijk uit de stijl die helder, maar tegelijkertijd ook rijkelijk redundant, droog en belerend is. Noten ontbreken; een verantwoording van de gepresenteerde theorieën wordt gegeven in de vorm van een bibliografie en bibliografische notities achterin.

Recente bronnen

De bibliografie bevat precies 100 en 1 titels. Aanwijzingen voor het 'nieuws' dat *Taalgebruik en taalwetenschap* brengt kan zijn, dat 91 titels betrekking hebben op boeken die de laatste vijftien jaar (vanaf 1961) zijn gepubliceerd. Onder deze literatuur treffen we schrijvers aan als Austin, Searle, Hymes, Bernstein, Labov, Watzlawick, Maas en Wunderlich, terwijl uit het register blijkt dat ook linguïsten als Grice en Her-

zog ter sprake komen. Het tiental oudere werken waarnaar wordt verwezen zijn 'klassieken' (De Saussure, Bloomfield, Piaget, Sapir en anderen). Genoeg om nieuwsgierig te worden.

Nieuws voor leraren moedertaal

Taalgebruik en taalwetenschap biedt om twee redenen 'nieuws':

- 1 Het boek vat nogal wat recente taalwetenschappelijke literatuur overzichtelijk samen. Met name gaat het om theorieën uit pragmatische en sociolinguïstische hoek.
- 2 Het boek is opgezet vanuit een visie die van belang is voor emancipatorisch moedertaalonderwijs.

In het inleidend hoofdstuk wordt aangekondigd dat het boek de lezer wil laten kennismaken met het verschijnsel 'verbale communicatie' zoals dat door verschillende taalwetenschappen wordt bestudeerd.

'De grenzen tussen deze wetenschappen worden daarbij minder benadrukt dan datgene wat ze verbindt' (pag. 3). Het boek dient dus niet één wetenschap, maar wetenschappen worden te hulp geroepen om het verschijnsel 'verbale communicatie' te doorlichten. Vanuit die vrijmoedige stellingname behandelt Theo Walraven allereerst *communicatie* als symbolische interactie, waarbij uitvoerig op de aard en de functie van de symbolen wordt ingegaan. Vervolgens wordt de *taal* als communicatiemiddel centraal gesteld: *taalgebruik*. Daarna wordt een in elkaar geschreven overzicht gegeven van recente pragmalinguïstische studies. Pas op de vierde plaats (halverwege het boek) wordt *grammatica* behandeld. De laatste twintig bladzijden tenslotte worden besteed aan topics uit *psycholinguïstiek* en *sociolinguïstiek*.

Steun voor leraren moedertaal

Taalgebruik en taalwetenschap is geen blauwdruk voor een op school toe te passen cursus taal(gebruiks)beschouwing, maar het geeft wel veel tot nu toe verschenen relevante literatuur daarover in een overzicht waarbij taal uitdrukkelijk verbonden wordt met werkelijkheid. In zoverre vertoont de opzet van het boek grote overeenkomst met het concentrische taalbeschouwingsmodel van Wim van Calcar en mij, zoals dat eerder in *Moer* gepubliceerd werd en zoals dit gepraktiseerd is in *Grammaticom* en op VON-congressen. Voor degenen die in de geest van dit taalbeschouwingsmodel werken is *Taalgebruik en taalwetenschap* een herkenning en een steun.

Punten van negatieve kritiek

Doordat/omdat in hoofdstuk 2 eerst communicatie-in-het-algemeen

wordt behandeld komen in de hoofdstukken 3 (verbale communicatie) en 4 (pragmatiek) gedeeltelijke herhalingen voor of althans aanvullingen die beter meteen in hoofdstuk 2 behandeld hadden kunnen worden. Dat is het gevaar van een concentrische opbouw. (Zo bijvoorbeeld 2.5.2 met 4.2 & 4.3; zo bijvoorbeeld 2.3 met hoofdstuk 3; zo bijvoorbeeld 2.4 met 4.2.2.)

Een tweede bezwaar is de 'magerte' van hoofdstuk 3: verbale communicatie. De eerste helft van dit hoofdstuk zou bij hoofdstuk 4 (pragmatiek) gevoegd kunnen worden; de tweede helft zou beter ondergebracht zijn bij hoofdstuk 5 (grammatica).

Een derde bezwaar geldt het laatste hoofdstuk: Taal en taalgebruik als psychologische en sociale verschijnselen. Psycholinguïstiek en sociolinguïstiek worden als een soort aanhangsels in dit hoofdstukje opgeborgen. Het is eigenlijk te gek te geloven dat in een boek waarin taalbeschouwing zo verbonden wil zijn met de (maatschappelijke) werkelijkheid pas in de vierde paragraaf van het laatste hoofdstuk 'taal als sociologisch verschijnsel' wordt behandeld. Alsof dit nog niet eerder in het boek gebeurd zou zijn (onder meer in 2.6).

Wetenschap en werkelijkheid

Het dient gezegd te worden dat *Taalgebruik en taalwetenschap* de wetenschap en het gebruik op plezierige wijze met elkaar verbindt, want de prijs f 18,50 is relatief laag.

Theo Walraven *Taalgebruik en taalwetenschap; inleiding in het onderzoek van verbale communicatie* Assen/Amsterdam, Van Gorcum, 1975, 160 pag.

Arie Sturm

WAT WIJ ONZE LEERLINGEN OOK NOG LEREN

Een boekje open over 'the hidden curriculum'

Mijn neefje zit in de derde klas van de basisschool. Pasgeleden schreef hij in een opstel dat hij al veel geleerd had en hij noemde onder meer 'moeilijke sommen maar ook moeilijke taallessjes'. Verderop in dat opstel blijkt dat hij ook nog heel andere dingen geleerd heeft. Het blijkt bijvoorbeeld uit zinnen als: 'De juffrouw is bijna iedere dag boos' en: 'Zo zie je maar, leuke dingen kunnen ook moeilijk zijn'.

Niets in de context wijst erop dat mijn neefje de boosheid van de juffrouw eigenaardig vindt. Je krijgt eerder de indruk dat hij de mening heeft dat dat er nu eenmaal bijhoort. Zo'n mening komt niet uit de lucht vallen. Evenmin als het denkbeeld dat leuke dingen ook moeilijk